

Dabas pētniekam Georgam Lejiņam – 100

RUSLANS
MATROZIS

Vienam no pirmajiem LOB Goda biedriem – Georgam Lejiņam – šogad atzīmējām 100 gadu jubileju. Viņš bija viens no tiem retajiem, kuri uzsāka putnu vērošanu un gredzenošanu vēl pirms 2. pasaules kara, palika Latvijā un turpināja savas aktivitātes nākamajos 40 gadus. Pīļu mazuļu gredzenošanas metodes izstrādāšana, migrējošo pūču ķeršanas metode, putnu un sikspārņu preparēšana, pirmās stacionārās migrējošo putnu uzskaites Kolkā un Papē, daudzu retāk sastopamu putnu novērojumi ir G. Lejiņa nākamajām paaudzēm atstātais mantojums, par kuru gribētos atgādināt šajā pārskatā¹.

Georgs dzimis 1914. gada 31. jūlijā Varšavā, kur dienesta gaitās kopā ar ģimeni bija nonācis viņa tēvs – Krievijas armijas virsnieks Teodors Akimovs. Nākamajos 1. pasaules kara un Krievijas revolūcijas gados ģimene vairākkārt mainīja dzīvesvietu plašajā Krievijas impērijas teritorijā – caur Maskavu uz Sibīriju, tad uz Poliju. 1918. gada viņa tēvs gāja bojā un māte ar diviem bērniem atgriezās Latvijā. Ir zināms, ka vismaz līdz 1938. gadam Georgs lietoja tēva uzvārdu, bet jau 1940. gadā dokumentos parādījās mātes uzvārds – Lejiņš.

No 1925. līdz 1931. gadam viņš apmeklēja pamatskolas Jelgavā un Bānūžos, bet no 1932. līdz 1938. gadam mācījās Cēsu un Balvu ģimnāzijās. Domājams, ka interese par putniem ra-

dusies jau bērnībā, jo astoņpadsmit gadu vecumā (1932. g.) viņš uzsāka gredzenot putnus un līdz 1936. gadam Cēsu apkārtnē bija apgredzenojis 21 putnu.²

1939. gada rudenī Georgs Lejiņš uzsāka mācības tikko nodibinātajā Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas Mežsaimniecības fakultātē³, kur iepazinās ar augstskolas pasniedzējiem – Zoologijas katedras vadītāju Egonu Tauriņu (1909–1989) un Mežkopības katedras vecāko lektoru Kārli Vilku (1900–1993). Ar pārtraukumiem mācības tika turpinātas līdz 1944. gada pavasarim, kad viņš piespiedu kārtā tika iesaukts dienēt vācu armijā par Gaisa spēku izpalīgu (*Kampfhelfer der Luftwaffe*). Pēc kāda laika no dienesta viņš dezertēja. Pēc otrreizējās padomju okupācijas, 1945. gadā nonāca filtrācijas nometnē Krievijas Ļeņingradas apgabalā⁴. Jāatzīmē, ka G. Lejiņa labās prasmes dzīvnieku ķeršanā palīdzēja viņam izdzīvot (t.i., nenomirt no bada) filtrācijas nometnē. 1946. gadā, sakarā ar darbaspēka nepieciešamību Latvijā, no filtrācijas nometnēm tika atbrīvoti daudzi bijušie vācu armijas karavīri, kuri varēja atgriezties dzimtenē.

Aktivitātes pēckara gados (1946–1956)

1946. gadā atgriezies no filtrācijas, G. Lejiņš kādu laiku dzīvoja Drustu pagasta "Dārzkalnos", bet ap 1947. gadu devās uz Rīgu, kur mitinājās dažādās vietās⁵. Dienests vācu armijā visai apgrūtināja darba gaitas pēckara padomju režīmā, jo par to obligāti bija jāraksta darba anketas, tāpēc nācās strādāt maz atalgotu darbu dažādās ar dabas pētījumiem saistītās darba vietās: LPSR ZA Eksperimentālās medicīnas institūtā, LPSR ZA Mežsaimniecības problēmu institūtā, LLA Zoologijas katedrā, Rīgas Zoologiskajā dārzā, Sanitāri epidemioloģiskajā stacijā u.c. Jāatzīmē, ka G. Lejiņš tā arī nepabeidza studijas augstskolā.

G. Lejiņš (no kreisās) un Viktors Šmits (dz. 1912.g.), preparējot nošautos putnus. Lubāna ezera apkārtnē, 1954.g. jūnijs.

Foto no E. Tauriņa fotogrāfiju arhīva (mūsdienās LUBIOL arhīvā)

Paralēli pamatdarbam G. Lejiņš piedalījās dažādās ar putniem saistītās aktivitātēs. Viņš ir atstājis dažādas gadījuma ziņas par retāk sastopamajām putnu sugām. Piemēram, 1948. gada 25. maijā apsekojot Viļānu apriņķa Gaļānu pagastā esošo sūnu purvu, tajā atradis lielā piekūna *Falco peregrinus* ligzdu, kurā apgredzenojis trīs mazuļus.⁶ Tā paša gada 19. jūlijā Rīgas pilsētas 2. slimnīcas dārzā⁷ novērojis melnos erikīņus *Phoenicurus ochruros*, kuri baroja vismaz divus izvestus jaunos putnus.⁸ Tajos gados tā bija reti sastopama suga Latvijā (Вилкс 1953). 1950. gada 20. jūnijā Rīgā, Ganību dambja rajonā liepā atradis apdzīvotu ģirliča *Serinus serinus* ligzdu ar nesen izšķīlušos mazuļi (Вилкс 1953, Виксне 1967), bet 20.09.1951. Engures ezerā nošāvis jauno baltspārnu zīriņu *Chlidonias leucopterus* (Mihelsons 1960).

¹ Daļu no faktiem par G. Lejiņa dzīvi autors ņēmis no J. Viksnes publicēta nekrologa (Viksne 1995).

² LOC sarakstos nav ziņu par G. Akimovu, domājams, ka gredzenus viņš saņēmis no kāda cita gredzenotāja. Viņa gredzenošanas atskaite (1932–1938) LOC arhīvā ir ar nr. 2703.

³ No 1940. līdz 1944. g. dzīvojis Jelgavā, Skolas ielā 21-4.

⁴ Šajā lēģerī viņš iepazinās ar citu pašmāju putnu gredzenotāju – Uldi Lipsbergu (1926–1997). Kā atceras Ulda brālis, pazīstamais ornitologs Juris Lipsbergs (dz. 1939.g.), starp cilvēkiem viņš sadzirdējis G. Lejiņa stāstu par vārnu un pienācis klāt, lai aprunātos ar cilvēku, kuram bijušas labas zināšanas par putniem.

⁵ Ir zināms, ka Rīgā viņš dzīvojis šādās adresēs: Ganību dambi 1a, dz. 1 (1947. gadā), Brīvzemnieka ielā 6, dz. 5 (1948.–1950., pie Harija Mihelsona), Dārtas ielā 52, dz. 8 (1951.), Robežu ielā 16, dz. 2 (1958.–1960.).

⁶ G. Lejiņa gredzenošanas atskaite par 1948. gadu (Gr.57).

⁷ Mūsdienās tā ir Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca (Pilsonu iela 13, Rīgā).

⁸ Konkrētā novērojama apraksts glabājas Latvijas PSR Ornitoloģijas stacijas arhīvā LUBIOL.

Ir zināms, ka no 1948. līdz 1963. gadam G. Lejiņš šāva un preparēja putnus, izgatavojot ādiņas. Tā bija viņa sirdslieta. Viņš veidojis putnu kolekciju, kuru 20. gs. 60. gados⁹ nodevis Latvijas Valsts universitātes Zooloģijas muzejam (turpmāk – LUZM). Ir zināms, ka G. Lejiņš E. Tauriņa uzdevumā veica arī morfometriskus mērījumus nošautajiem putniem, kuri vēlāk izmantoti mugurkaulnieku noteicējā (Tauriņš, Ozols 1956). Pēc LUZM vadītāja Aivara Petriņa sniegtajām ziņām, mūsdienās ir saglabājušās 233 putnu ādiņas no 70 sugām. No dažām sugām ir ievākti vairāki eksemplāri. Piemēram, 1956. gada maijā Krievupes un Tumsupes mežniecībās, kur tajos gados tika veikti dobumperētāju putnu pētījumi (Спурис и др. 1958), G. Lejiņš ievāca 44 **melnā mušķērāja** *Ficedula hypoleuca* īpatņus (12 mātītes, 32 tēviņus, visus pieaugušos), kuri tika izmantoti taksonomiskajai analīzei (Тауриньш и др. 1960). No 1952. līdz 1958. gadam viņš dažādās Latvijas vietās ievāca 21 **riekstrozi** *Nucifraga caryocatactes*, iespējams, viņš vāca datus pasugu atšķiršanai. Savukārt no 1959. līdz 1962. gadam Engures ezerā viņš nošāvis un preparējis 17 **niedru lijas** *Circus aeruginosus* – šajā gadījumā iemesls varētu būt ciņa pret medījamo putnu (perējošo piļu) ligzdu postītājiem. Jāpiebilst, ka šajos gados Engures ezerā tika veikta arī niedru liju indēšana ar luminālu, ar mērķi būtiski samazināt šīs sugas klātbūtni ezerā (Kasparsons 1959, 1960; Каспарсон 1961).

Vēl jāpiebilst, ka G. Lejiņš palīdzējis arī zīdītājdzīvnieku pētījumos, piemēram, 1952. gada vasarā no Voronežas rezervāta uz Rīgu tika nogādāti pieci pāri **melno bebru** *Castor fiber orientoeuropaeus*, kurus viņš palīdzēja nogādāt uz introdukcijas vietām Latvijā (Тауриньш 1962). Laika posmā no 1951. līdz 1960. gadam savācis desmit sikspārņu sugu ādiņas un galvaskausus, ar precīzām norādēm par atrašanās vietu un laiku, un vēlāk tos uzdāvinājis LUZM. Pēc sikspārņu pētnieka Viestura Vintuļa sniegtās informācijas, LUZM kolekcijā ir 48 sikspārņu eksemplāri, kurus ievācis G. Lejiņš.¹⁰ Šajā kolekcijā vairākām sugām ir bijuši vienīgie drošie pierādījumi par to sastopamību Latvijā. Piemēram, ap 1955. gadu Abavas baseina alās atrastie seši **Naterera naktssik-**

Andris Zīverts (LLA Mežsaimniecības fakultātes students (dz. 1932.g.), no kreisās), nezināms (pa vidu) un G. Lejiņš melno bebru introdukcijas laikā Latvijā. 1952. gada vasara.

Foto no E. Tauriņa fotogrāfiju arhīva (mūsdienās LUBIOL arhīvā)

spārņa *Myotis nattereri* eksemplāri bija pirmā informācija par iespējamu šīs sugas vasaras kolonijas esamību Latvijā, savukārt 1956. gada 22. martā Līgatnes papīrfabrikas ciematā G. Lejiņš ievācis Latvijas faunai jaunu sikspārņu sugu – **Eiropas platausi** *Barbastella barbastellus*, tēviņu, kas bija veiksmīgi pārzīemojis Latvijā (Buša 1980). Viņš piedalījies arī sikspārņu gredzenošanā, piemēram, 1951. gada 12. augustā Lilastes jūrmalā priedes dobumā savācis 28 **rūsganos vakarsikspārņus** *Nyctalus noctula*, kurus nākamajās dienās (14.–15. augustā) apgredzenojot izlaidis Rīgā (pie Māras diķa un Dārtas ielā 52).¹¹ Publicējis nelielu rakstu par sikspārņiem (Lejiņš 1967).

No 1953. līdz 1956. gadam G. Lejiņš kā asistents **piedalījies vairākās Egona Tauriņa vadītajās ornitoloģiskajās ekspedīcijās** uz tālākajiem Latvijas reģioniem. Piemēram, 1953. gada 12.–18. jūnijā apmeklēts Lubāna ezers, bet 1954. gada 2.–11. jūnijā latviešu un igauņu ornitologu kopīgajā purvu ekspedīcijā veikti putnu novērojumi Olga purvā, Teiču purvā un Lubāna ezerā. 1955. gadā piedalījies trijās ekspedīci-

jās: no 27. aprīļa līdz 8. maijam veikti putnu vērojumi Liepājas mežniecībā, tajā skaitā Papes un Liepājas ezeros, no 20. maija līdz 11. jūnijam apmeklēta Latgale, bet no 15. līdz 20. jūnijam veikti novērojumi Salacgrīvas piekrastē un Burtņieku ezerā.¹² Savukārt 1956. gada 15.–16. jūnijā apmeklēts Babītes ezers, bet no 16. līdz 21. jūnijam veikti novērojumi Liepājas, Papes un Tašu ezeros. Vēlāk, pamatojoties uz šo ekspedīciju laikā iegūtajiem rezultātiem, publicēts nozīmīgs pārskats par Latvijas augsto purvu ornitofaunu (Тауриньш 1961).

1955. gadā pēc igauņu ornitologa Ērika Kumari (1912–1984) ierosinājuma tika nodibināta Baltijas putnu migrācijas izpētes komisija (*Прибалтийская комиссия по изучению миграций птиц*, darbojās līdz 1991. gadam), kura 1956. gada rudenī (15.09.–14.10.) rīkoja stacionārās **migrējošo putnu uzskaites** Baltijas jūras austrumu un dienvidu piekrastē (Кумари 1961). Tieši G. Lejiņš bija pirmais no Latvijas, kas norādītajos laikos veica migrējošo putnu uzskaites Bigauņciema jūrmalā (Tauriņš, Švarcbergs 1960).

⁹ Nav precīzas informācijas par laiku, kad G. Lejiņš dāvinājis savu putnu un sikspārņu kolekciju šim muzejam. Ņemot vērā apstākli, ka pēdējie putni vākti 1963. gadā, tas ir noticis nākamajos gados.

¹⁰ Jāatzīmē, ka ne visi LUZM fondos esošie G. Lejiņa kolekcijas sikspārņi iekļauti šajā uzskaitījumā.

¹¹ Informācija no G. Lejiņa gredzenošanas atskaites par 1951. gadu.

¹² Vairāk par šīm ekspedīcijām sk. žurnāla "Putni dabā" 2008/3 numurā (Matrozis 2008).

Darbība Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijā (1957–1976)

1957. gadā, paplašinoties Latvijas PSR ZA Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorijas štātam, G. Lejiņš tika pieņemts darbā par vecāko laborantu. Turpmākos 20 gadus viņa aktivitātes bija saistītas ar laboratorijas galvenajiem putnu pētījumu virzieniem.

Laika posmā no 1956. gada rudens līdz 1960. gada rudenim Latvijas piekrastē notika **migrējošo putnu uzskaites**, pēc Baltijas putnu migrācijas izpētes komisijas izstrādātas metodikas. 1957. gadā (23.–29.09.) Igaunijas Puhtu ornitoloģiskajā stacijā (dib. 1946.g.) notika seminārs, kas bija veltīts migrējošo putnu uzskaišu metodiskajai pusei un praktiskajām putnu uzskaitēm. Šajā seminārā piedalījās arī vairāki Latvijas ornitologi – Harijs Mihelsons (1930–1981), Ģirts Kasparsons (dz. 1933.g.), Jānis Vīksne (dz. 1936.g.), Igors Stolbovs (1912–1995) un G. Lejiņš (Jogi 1958; Kasparsons 1999). Nākamajos gados G. Lejiņš vairākas sezonas veica stacionārās putnu uzskaites: 1958. gadā no 16. līdz 30. maijam Kolkas ragā (Леињь, Каспарсон 1961), bet 1958. un 1960. gada rudenī Papes ciemā (Mihelsons u.c. 1960; Леињьш 1966), atklājot abu šo vietu nozīmi migrējošajiem putniem. Faktiski 1966. gada rudenī, kad Papē notika pirmā migrējošo putnu gredzenošanas akcija, tieši G. Lejiņa uzskaišu rezultāti tika ņemti par pamatu izvēles izdarīšanai par gredzenošanas stacionāra ierīkošanu (Baumanis 1986).

1957. gadā ZA Bioloģijas institūta ornitologi izpētīja vismaz 14 Latvijas ezerus nolūkā atrast labāko vietu ūdensputnu pētījumu stacionāra ierīkošanai (Spuris 1958). Par piemērotāko tika izvēlēts Engures ezers, kurā 1958. gadā ierīkoja **Engures eksperimentālo bāzi**. G. Lejiņš bija viens no pirmajiem darbiniekiem, kuri šajā ezerā uzsāka regulārus putnu pētījumus un turpināja līdz pat 1976. gadam¹³. Pirmajos gados šajā ezerā veiktas ligzdojošo pīļu uzskaites, pētījumi par pīļu ligzdu bojāejas iemesliem, veidoti labvēlīgāki apstākļi pīļu ligzdošanai, mazināta plēsēju ietekme. Laika posmā no 1959. līdz

Latvijas ornitologi putnu migrācijas seminārā Puhtu stacijā Igaunijā, 1957. gada septembrī. No kreisās: Igors Stolbovs, igauņu pētnieks Ēriks Kumari, Harijs Mihelsons, Georgs Lejiņš un Jānis Vīksne.

Foto: Ģ. Kasparsons

1972. gadam, lielākoties kā līdzautors, G. Lejiņš publicēja 25 rakstus par pīļu ekoloģiju, populācijas dinamiku, biotehnisko pasākumu ieviešanu, migrāciju un citiem jautājumiem (sk. G. Lejiņa publikāciju sarakstu)¹⁴. Visos šajos pētījumos viņš ieguldīja savu darbu.

Sākot ar 1959. gadu, pēc G. Lejiņa iniciatīvas tika meklēti veidi, kā varētu apgredzenot nesen šķīlušos pīļu mazuļus, jo pieaugušo putnu gredzeni mazuļiem nederēja. Nošautajām pīlēm G. Lejiņš mērija kājas izmērus, meklējot piemērotāko gredzena formu, kādu varētu izmantot mazuļiem. Pēc vairākiem neveiksmīgiem eksperimentiem, 1961. gada sezonā, piedaloties arī jaunajam ornitologam Viesturam Klimpiņam (dz. 1937.g.), tika izstrādāti gredzeni, kuri derēja gan mazuļiem, gan pieaugušajiem putniem. Princips bija vienkāršs – gredzens tiek veidots ar plastilīna slāni

iekšpusē, pielāgojot to mazuļa kājas izmēram. Mazuļa kājai augot, plastilīna slānis nodilst. Pilnveidotā **pīļu un lauču mazuļu gredzenošanas metodika** no 1963. līdz 1966. gadam tika publicēta trijās valodās (Леињьш 1963; Leins 1964; Леињьш и др. 1965; Lejinsch et.al. 1966), kā arī 1966. gadā reģistrēta PSRS Patentu birojā. Mazuļu gredzenošanas metodes ieviešana palīdzēja iegūt ļoti plašu zinātnisku materiālu par pīļu un citu ūdensputnu ekoloģiju, demogrāfiju un migrāciju (Михельсон и др. 1986).

Faunistiski novērojumi. Informācija par Latvijas putnu sugu sastāvu, sastopamību, fenoloģiju un skaita pārmaiņām 20. gs. 50. gadu beigās un 60. gados tika iegūta lielākoties gadījumā pēc, citu ornitoloģisko pētījumu laikā. Šajā periodā G. Lejiņš turpināja vākt putnus, nošaujot arī pa kādam retākam putnam:

¹³ Kā atceras Jānis Vīksne (intervija šo rindiņu autoram, 09.08.2011.), par dalību vācu armijas spēkos 20. gs. 50. gadu beigās G. Lejiņu gribēja atlaist no darba (tika izdots rīkojums par atlaišanu), bet institūta Komunistiskās partijas sekretāre Laima Tabaka (1924–2000) personīgi apmeklēja toreizējo LPSR Valsts drošības komitejas vadītāju Jāni Vēveru (1899–1978) un, paskaidrojot G. Lejiņa biogrāfijas datus, panāca, ka viņu atstāj darbā.

¹⁴ Pēc G. Lejiņa laika biedru atmiņām, viņam pašam nepatika rakstīt rakstus, bet viņš labprāt pārlasīja citu kolēģu uzrakstītos rakstus un sniedza savus kritiskus komentārus.

Latvijas ornitologi 3. PSRS ornitoloģiskajā konferencē Karpatos 1962. gada septembrī. No kreisās: Pēteris Blūms, Ieva Vilka (dz. 1932.g.), Harijs Mihelsons, Jānis Vīksne, Viesturs Klimpiņš un Georgs Lejiņš.

Foto no Aivara Medņa arhīva

14.06.1957. Lubāna ezerā – pieaugušo **baltspārnu zīriņu** *Chlidonias leucopterus*, 08.09.1957. Engures ezerā – **šaurknābja pūslīti** *Phalaropus lobatus*, 23.07.1959. Engures ezerā – **vistilbes** *Lymnocyptes minimus* pieaugušo tēviņu, 13.08.1958. Zvidzes ezerā – trīs **pelēkās pīles** *Anas strepera*, 28.06.1960. Engures ezera Kazrovā – **vidējo ērgli** *Aquila clanga* un 20.08.1961. Engures ezerā – jaunu **mazo dūkuri** *Tachybaptus ruficollis*. 07.09.1958. Engures ezerā viņš nošāva **kukaiņu piekūnu** *Falco vespertinus* (jaunais tēviņš), bet gadu vēlāk veica novērojumus par šīs sugas invāziju un 25.08.1959. papildināja savu kolekciju ar diviem šīs sugas tēviņiem (Transehe 1965¹⁵). 1961. un 1962. gada vasarā Mērsraga ostā novēroja dziedošu **melnā erickiņa** *Phoenicurus ochruros* tēviņu (Vīksne 1967). Visi minētie putni tajos gados bija samērā reti sastopami Latvijā.

1962. gadā G. Lejiņš Latvijas putnu faunas sarakstu papildināja ar divām jaunām putnu sugām: 18. maijā Krievragciemā novērojis **gredzenūbeli** *Streptopelia decaocto* – jaunu ienācēju no Dienvidei-

ropas, kura šajos gados stipri izplatījies ziemeļu virzienā (Vīksne 1967; Nowak 1989), bet 22. septembrī Engures ezerā nošāvis **akmeņu čipstes** *Anthus petrosus* jauno māti (Редерс 1983¹⁶).

Migrējošo pūču ķeršanas metodika.

1974. gadā G. Lejiņš ieteica jaunajam ornitologam Guntim Graubicam (dz. 1948) veidu, kā varētu **ķert migrējošās pūces**, izmantojot speciālu pievilināšanas metodi – pie tīkliem vai Papes lielajā murdā ar bērnu rotaļlietu atdarinot peles pikstieni (Граубиц 1976, Graubics, Keihs 2002). Migrējošo pūču ķeršanai šo metodi izmanto vēl šodien.

Putniskās aktivitātes pensijas gados (1976–1994)

Sešdesmit divu gadu vecumā G. Lejiņš aizgāja pensijā. Turpmākajos gados viņš vairs aktīvi nenodarbojās ar putnu pētījumiem. Ir zināms, ka viņš sniedza gadījuma ziņas Latvijas Sarkanās grāmatas veidošanai (1978–1982) un pirmajam Latvijas ligzdojošo putnu atlantam (1980–1984), bet 1982. gadā pārbaudīja monogrāfijas par Latvijas putniem

manuskriptu, papildinot vairāku sugu tekstus ar saviem vēsturiskajiem novērojumiem (Vīksne 1983).

Kā raksta Jānis Vīksne: “Jorgis bija teicams dabas pazinējs. Viņam piemita apskaužama spēja it kā iejusties pētāmā objekta ādā un paskatīties uz lietām ar tā acīm. Tāpēc daudziem šobrīd pusmūža vecuma pētniekiem viņš ierādījis vienu otru “knifu”, kā pārspēt viltībā dažu izcili piesardzīgu putnu vai zvēru. Acimredzot, varam runāt par zināmu Jorga pedagoga talantu – arī vecumdienās viņu mēdza apciemot pavisam jauni cilvēki, kas saslimuši ar “putnu trakumu” (Vīksne 1995). Vēl 2003. gadā lielākajā pašmāju avīzē “Diena” tika aprakstīts G. Lejiņa “varoņdarbs”, kad viņš Rīgā piemājas dārzā Pārdaugavā bija izķēris 17 kaķus, lai dārzā ligzdotu lakstīgala (Zirnis 2003).

1985. gada 17. februārī Latvijas Ornitoloģijas biedrības dibināšanas kopsapulcē trīs pašmāju ornitoloģijas veterānus – Kārli Vilku, Egonu Tauriņu un Georgu Lejiņu – ievēlēja par šīs organizācijas

¹⁵ Savā vēstulē (datēta ar 31.01.1960.) baltvācu putnu pētniekam Nikolajam fon Tranzē (Nikolai von Transehe, 1886–1969), G. Lejiņš aprakstīja kukaiņu piekūna invāziju Engures ezerā 1959. gadā, savukārt to N. fon Tranzē publicēja savā grāmatā (Transehe 1965).

¹⁶ Konkrētais novērojums pirmoreiz publicēts tikai 1983. gadā ar zinātnisko nosaukumu – akmeņu čipste *Anthus spinoletta*. Ar laiku mainoties putnu klasifikācijai, ir izdalītas divas sugas – ūdeņu čipste un akmeņu čipste. 2004. gadā tika veikta konkrēta putna ādiņas pārbaude LU Zooloģijas muzeja fondos un noteikts, ka tā ir akmeņu čipste *Anthus petrosus* (Jaunzemis 2005).

G. Lejiņš (no labās) un Harijs Mihelsons, fotografējot neseni izlidojušās plankumainās spāres *Libellula quadrimaculata* Papes ezerā 24.05.1957.

Foto: J. Štenbergs (no LUBIOL arhīva)

Latvijas PSR Sakaru ministrija		Министерство связи Латвийской ССР	
ТЕЛЕГРАМА — ТЕЛЕГРАММА			
Pieņemšana Прием го ч. м.	Vads Провод № 123	Pārraidīšana Передача ст. ч. м. уз. vads. м. в пров. Pārraidīja Передал	RIGA RAINA BULVARI 19 UNIVERSITATE ABSOLVENTIEM BIOLOGIEM BLUMAM KLIMPIŅAM MEDNIM
№ 74RG109 KTLIEM 2 21 1 1510			
Dien. atz. Служебн. отм.			
=SIRSNIGI APSVEICAM AR UNIVESITATES BEIĢŠANU=			
=ORNITOLOGI ENGURE MIHELSONI LEJINŠ LIEPA VITOLS=			

1961. gada telegramma Latvijas Valsts universitātes Bioloģijas fakultātes absolventiem Pēterim Blūmam (dz. 1938.g.), Viesturam Klimpiņam (dz. 1937.g.) un Aivaram Mednim (dz. 1938.g.) no citiem ornitologiem – Harija un Viņas Mihelsoniem, Georga Lejiņa, Vara Liepas un Gunāra Vītola.

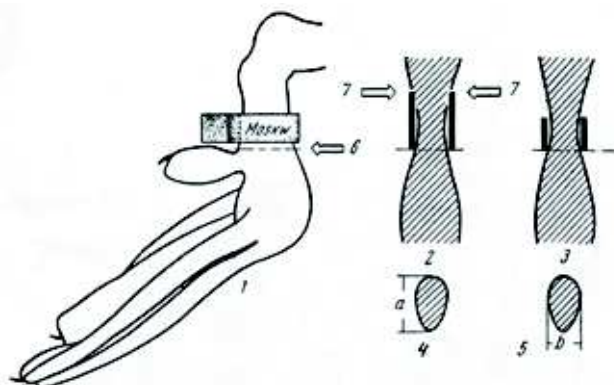
Dokuments no Aivara Medņa arhīva

Ārpus lauka pētījumiem G. Lejiņš veica dokumentu kārtošanu par gredzenotajiem putniem. Attēlā viņš kopā ar jauno putnu gredzenotāju Vari Liepu (dz. 1940.g.). BIOL, 1958.g. janvāris.

Foto: G. Kasparsons

1963. gadā publicētas pīļu mazuļu gredzenošanas metodes apraksta zīmējums.

Summary

Commemorating the 100th birthday of the natural scientist Georgs Lejiņš /Ruslans Matrozis/

In 2014, we commemorate the 100th birthday of Georgs Lejiņš (31.07.1914.–13.06.1994.), one of the first honorary members of the Latvian Ornithological Society. He started bird watching & bird banding in 1930-ties, stayed in Latvia and continued these activities for the next 40 years. Developing a method for banding of ducklings, practical application of method for catching migrating owls, collecting of skins of birds and bats, first stationary field of migratory birds in Kolka and Pape, many observations of rare birds – that is the legacy left by G. Lejiņš for the next generations that we would like to commemorate.

Georgs Lejiņš ar ūpja *Bubo bubo* mazuli Engures ezera apkārtnē. 1972. gada jūlijs.

Foto no BIOL arhīva

Goda biedriem. Līdz mūža beigām G. Lejiņš apmeklēja LOB kopsapulces.

Georgs Lejiņš miris 1994. gada 13. jūnijā Rīgā, apglabāts Ziepniekkalna kapos.

Pateicības

Jāatzīmē, ka G. Lejiņš nav rakstījis dienasgrāmatas, informācija par viņa aktivitātēm nāk no publikācijām, prievātajiem fotoarhīviem, gredzenošanas atskaitēm, LUZM fonda un atmiņām. Tāpēc autors pateicas mūsu ornitoloģijas vecmeistariem un G. Lejiņa laika un darba biedriem – Ģirtam Kasparsonam, Jānim Viksnem, Aivaram Mednim un Jurim Lipsbergam par atmiņu stāstiem, kā arī par iespēju šajā apskatā izmantot fotogrāfijas no viņu arhīviem. Paldies LUZM vadītājam Aivaram Petriņam un Viesturam Vintulim par G. Lejiņa putnu un zīdītāju kolekcijas aprakstu un par vērtīgajiem komentāriem raksta tapšanas laikā.

RUSLANS MATROZIS,
matruslv@inbox.lv

Literatūra

G.Lejiņa publikācijas (hronoloģiski):

- Михельсон Г.А., Леиньш Г.Т. 1959. О некоторых причинах гибели утиных гнезд на оз. Энгуре. В кн.: Тезисы докладов II Всесоюзной орнитологической конференции. 2-ой том. Москва: 70.
- Mihelsons H., Kasparsons G., Lejiņš G., Vīksne J., Šmits V., Lipsbergs J., Stolbovs I. 1960. Putnu migrācijas Latvijas PSR 1958.g. rudenī. Grām.: Latvijas putnu dzīve. Rīga: 139–192.
- Mihelsons H., Lejiņš G. 1960a. Novērojumi par medību ūdensputnu skaita samazināšanās cēloņiem Engures ezerā. *Latvijas PSR ZA Vēstis* 1: 123–130.
- Mihelsons H., Lejiņš G. 1960b. Medību ūdensputnu skaita palielināšanas iespējas. *Bioloģijas zinātne – lauksaimniecībai un mežsaimniecībai* 4: 149–150.
- Леиньш Г., Каспарсон Г. 1961. Перелет птиц на мысе Колкараге в Латвийской ССР весной 1958 года. *Орнитологичне Когумик* 2: 94–102.
- Леиньш Г.Т. 1963. Техника мечения однодневных утят. *Орнитология* 6: 394–397.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т. 1963. Птицы острова. Пути к изобилию водоплавающей дичи. *Охота и охотничье хозяйство* 10: 3–6.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Вīксне Я.А. 1963. Гибель утиных гнезд на приморских озерах Энгуре и Каньерис Латвийской ССР. В кн.: Тезисы докладов V Прибалтийской орнитологической конференции. Тарту: 130–132.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Клипиньш В.А., Лиена В.К. 1963. Изучение динамики популяций некоторых уток в Латвии сплошным кольцеванием насиживающих самок и утят. *Орнитология* 6: 280–292.
- Leins G.T. 1964. The method of ringing one-day-old ducklings. *Ring* 41: 75–76.
- Леиньш Г.Т., Клипиньш В.А., Михельсон Х.А., Блум П.Н. 1965. Кольцевание только что вылупившихся утят и пуховиков лысухи. (Методические указания). В кн.: Ресурсы водоплавающей дичи в СССР и их воспроизводство. Москва: 55–60.
- Михельсон Х.А., Вīксне Я.А., Леиньш Г.Т. 1965. Система охранных и биотехнических мероприятий для сохранения запасов охотничьих водоплавающих птиц в условиях густонаселенной территории. В кн.: География ресурсов водоплавающих птиц в СССР. 1-й том. Москва: 11–13.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Клипиньш В.А., Вīксне Я.А. 1965. Связь с местом гнездования и расселение самок хохлатой чернети и широконоска на оз. Энгуре (Латвийская ССР). В кн.: Новости орнитологии. Алма-Ата: 242–244.
- Леиньш Г.Т. 1966. Наблюдения за миграцией птиц осенью 1958 и 1960 гг. в поселке Папе. В кн.: Миграции птиц Латвийской ССР. Рига: 89–99.
- Lejinsch G., Klimpinsch W., Michelson H. 1966. Methodik und Technik der Massenberingung bruetender Enten und eintaegigen Dunenjungen von Enten und Blaesshuehnern. In: Proceedings of the International Conference on Wildfowl Research and Conservation. Brno, Czechoslovakia (13–16 April, 1965). Brno: 245–253.
- Michelson H., Lejinsch G., Klimpinsch W., Wiksne J. 1966. Ortstreue und Ansiedlung einiger Enten (vorwiegend *Aythya fuligula* L. und *Anas clypeata* L.) gemss den Daten des Wiederfanges alt- und jungberingerter Weibchen. In: Proceedings of the International Conference on Wildfowl Research and Conservation. Brno, Czechoslovakia (13–16 April, 1965). Brno: 257–263.
- Mihelsons H., Vīksne J., Lejiņš G. 1967. Experience in waterfowl management under the conditions prevailing in the Latvian SSR. *The Wildfowl Trust* 18: 146–149.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А. 1968. Гнездящиеся утки озера Энгуре и их изучение. В кн.: Экология водоплавающих птиц Латвии. Рига: 7–43.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А. 1968. К вопросу о постоянстве местных гнездовых популяций уток. В кн.: Ресурсы водоплавающей дичи в СССР, их воспроизводство и использование. 1-й том. Москва: 7–10.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А., Клипиньш В.А. 1968. Демография популяции хохлатой чернети (*Aythya fuligula*) озера Энгуре. В кн.: Экология водоплавающих птиц Латвии. Рига: 109–152.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А., Клипиньш В.А. 1968. К демографии популяции широконоска озера Энгуре. В кн.: Экология водоплавающих птиц Латвии. Рига: 153–166.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А. 1969. Результаты экспериментального изучения местных гнездовых популяций уток. В кн.: Ресурсы водоплавающей дичи в СССР, их воспроизводство и использование. 3-й том, Москва: 14–18.
- Михельсон Х., Леиньш Г., Меднис А. 1969. Факторы, определяющие продуктивность гнездовых угодий уток. В кн.: IX Международный конгресс биологов-охотоведов. Симпозиум “Дичеразведение и биотехния”(Москва, сентябрь 1969). Тезисы докладов. Москва: 75–76. / Михельсон Х., Леиньш Г., Меднис А. 1970. Факторы, определяющие продуктивность гнездовых угодий некоторых уток. В кн.: Труды IX Международного конгресса биологов-охотоведов (Москва, сентябрь 1969). Москва: 208–212.
- Mihelsons H., Lejiņš G., Mednis A. 1970. Connection with nesting territory and nesting density regulation of *Aythya fuligula*. In: XV International Ornithological Congress. Abstracts. The Hague: 156–157. / Mihelsons H., Lejins G., Mednis A. 1972. Connection between nesting territory and nesting density regulation of *Aythya fuligula*. In: Proceedings of the XV International Ornithological Congress. (30.08–05.09.1970, The Hague, The Netherlands). The Hague, Leide: 668–669.
- Mihelsons H., Lejiņš G., Mednis A., Klimpiņš V. 1970. Attachment to the territory and reproduction effectiveness of the Tufted Duck on Lake Engure (Latvian SSR). In: VIII International Congress of Game Biologists. (22–17 August, 1967. Helsinki, Finland). Helsinki, Statens Viltforskningsinstitut: 82–85.
- Michelsons H., Lejiņš G., Wiksne J. 1970. Methods of increasing capacity of inland waters as wildfowl breeding grounds. In: International Regional Meeting on Conservation of Wildfowl Resources (Leningrad, USSR, 25–30 September, 1968). Proceedings. Moscow: 346–348.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А. 1970. Выживаемость молодых уток в зависимости от сроков их вылупления на оз. Энгуре (Латвийская ССР). В кн.: Материалы VII Прибалтийской орнитологической конференции. 3-й том. Рига: 43–47.
- Михельсон Х.А., Леиньш Г.Т., Меднис А.А. 1970. Роль местных птиц и иммигрантов в возобновлении гнездящейся популяции широконоска и хохлатой чернети на оз. Энгуре (Латвийская ССР). В кн.: Материалы VII Прибалтийской орнитологической конференции. 1-й том, Рига: 51–54.
- Vīksne J. 1971. Kukaiņu piekūna (*Falco vespertinus* L.) invāzija Latvijā 1959. un 1968. gados. *Zooloģijas muzeja raksti* 7: 83–86.
- Vīksne J. 1995. Georgs Lejiņš (31.07.1914–13.06.1994). *Putni dabā* 5.1: 67–68.
- Zirnis E. 2003. Kāpēc kapos nedzied lakstīgalas. *Diena*, 15.03.2003.
- Вīксне Я.А. 1967. Новые встречи редких и залетных птиц в Латвии. В кн.: Итоги орнитологических исследований в Прибалтике. Таллин: 57–62.
- Вīксне Я. (ред.) 1983. Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне, 224 стр.
- Граубиц Г. 1976. Новое в отлове сов во время осенней миграции в Папе. Материалы IX Прибалтийской орнитологической конференции. Вильнюс: 76–80.
- Каспарсон Г.Р. 1961. Наблюдения над болотным луном на озере Энгуре. В кн.: Экология и миграции птиц Прибалтики. Рига: 129–133.
- Кумари Э. 1961. Международные наблюдения за миграциями птиц на территории Балтики осенью 1956 и 1958 года. *Орнитологичне Когумик* 2: 9–41.
- Михельсон Х.А., Меднис А.А., Блум П.Н. 1986. Популяционная экология мигрирующих уток в Латвии. Рига: Зинатне, 111 стр.
- Редерс В. 1983. Горный конек *Anthus spinoletta* (L.). В кн.: Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне: 139.
- Спурис З.Д., Михельсон Г.А., Тауриньш Э.Я. (ред.) 1958. Привлечение полезных птиц-дуплогнездовиков в лесах Латвийской ССР. Рига: Издательство Академии наук Латвийской ССР, 249 стр.
- Тауриньш Э.Я. 1961. Орнитофауна верховых болот Латвийской ССР. В кн.: Экология и миграции птиц Прибалтики. Рига: 311–316.
- Тауриньш Э.Я. 1962. Реаклиматизация речного бобра в Латвийской ССР. В кн.: Вторая зоологическая конференция БССР. Тезисы докладов. Минск, Академия наук БССР: 109–110.
- Тауриньш Э.Я., Шварцберг М.Г., Пелчере Л.А. 1960. Сравнительный анализ некоторых морфологических признаков местной популяции мухоловки-пеструшки. Тезисы докладов IV Прибалтийской орнитологической конференции. Рига: 102–103.

Citas publikācijas:

- Baumanis J. 1986. Pape 1966–1986. Manuskripts, 10. lpp.
- Buša I. 1980. Mūsu sikspārņi. Rīga, Zinātne, 83. lpp.
- Jaunzemis M. 2005. Ūdeņu čipste *Anthus spinoletta* – jauna putnu suga Latvijā. *Putni dabā* 15.1: 18–22.
- Jogi A. 1958. The activities of the Puhtu bird station in 1956–1957. *Ornitoloogiline Kogumik* 1: 243–245.
- Kasparsons G. 1959. Niedru liju kaitīgums un to iznīcināšana. *Mednieks un makšķernieks* 3: 23–24.
- Kasparsons G. 1960. Ezeru medību saimniecībā kaitīgo putnu iznīcināšanas uzlabota metode. *Bioloģijas zinātne – lauksaimniecībai un mežsaimniecībai* 4: 161–162.
- Kasparsons G. 1999. Pie jautājuma par fotomīklām. *Putni dabā* 9.2: 30–31.
- Lejiņš G. 1967. Sikspārņi. Grām.: Dabas un vēstures kalendārs 1968. Rīga, Zinātne: 83–84.
- Matrozis R. 2008. Zoologa Egona Tauriņa ieguldījums lauka ornitoloģijas attīstībā Latvijā 20.gs. 50. gados. *Putni dabā* 2008/3: 27–30.
- Mihelsons H. 1960. Trīs retas putnu sugas Latvijas PSR faunā. Grām.: Latvijas putnu dzīve. Rīga: 215–219.
- Nowak E. 1989. Ausbreitung der Turkenentaube (*Streptopelia decaorto*) in der UdSSR: Umfrage 1988. *Journal of Ornithologie* 130: 513–527.
- Spuris Z. 1958. Ekspedīcija medību ūdensputnu pētīšanai. *Mednieks un makšķernieks* 2: 14–15.
- Tauriņš E., Ozols E. 1956. Latvijas PSR dzīvnieku noteicējs. II Mugurkaulnieki. Rīga, LVI: 303.
- Tauriņš E., Švarcbergs M. 1960. Putnu ceļošana Rīgas jūras līča dienvidu piekrastē – Jaunkemeru jūrmalā (1956–1958.g.). Grām.: Latvijas putnu dzīve. Rīga, LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība: 193–212.
- Transehe N.v. 1965. Die Vogelwelt Lettlands. Hannover-Doehren, Harro v. Hirschheydt: 229 S.